

Mieczysław Piekarski, Marian Wilewski

Koszty postępowania cywilnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego

---

Palestra 18/1(193), 41-61

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Koszty postępowania cywilnego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego

Artykuł zawiera kompleksowe omówienie w świetle orzecznictwa i piśmiennictwa — w kolejności odpowiadającej potrzebom praktyki — zagadnień dotyczących orzekania o zwróceniu celowych kosztów pierwszoinstancyjnego, odwoławczego, zabezpieczającego i egzekucyjnego postępowania cywilnego.

Autorzy zwięźle komentują orzeczenia Sądu Najwyższego (ogłoszone i nie opublikowane) i zajmują merytoryczne stanowisko w kwestiach budzących rozbieżności poglądów.

I. ZAKRES OPRACOWANIA

Po ogłoszeniu w „Palestrze” w 1967 r. naszego artykułu pt. „Z problematyki kosztów procesu cywilnego”¹ znacznie powiększył się dorobek orzecznictwa oraz piśmiennictwa² w zakresie kosztów postępowania cywilnego, a stan prawny co do niektórych zagadnień uległ w tym czasie zmianie. Pojawiły się także wątpliwości, które nie zostały dotychczas rozstrzygnięte w sposób jednolity. Niniejszy przyczynek nawiązuje do wspomnianego wyżej opracowania jako jego uzupełnienie, ma charakter informacji i stanowi próbę rozwiązania dyskusyjnych zagadnień istotnych dla praktyki, nie wyczerpując oczywiście tematu. Nasze rozważania dotyczą odpowiednio kosztów postępowania nieprocesowego, uregulowanych bardziej elastycznie w art. 520 k.p.c. i w przepisach szczególnych, ramy

---

¹ „Palestra” 1967, nr 1, s. 34—45 i nr 2, s. 34—46.

² Por. T. Bukowski: Rozstrzygnięcie o kosztach procesu cywilnego (i cyt. tam literatura). Szereg zagadnień dotyczących kosztów sądowego postępowania cywilnego wyjaśnili W. Siedlecki, E. Wengerek i J. Sobkowski w corocznych „Przeglądach orzecznictwa Sądu Najwyższego” z zakresu postępowania cywilnego, publikowanych na łamach „Państwa i Prawa” i „Nowego Prawa”, oraz Z. Krzeziński w ukazującym się na bieżąco na łamach „Palestry” opracowaniu pt. „Adwokat w orzecznictwie Sądu Najwyższego”. Szczupłe ramy niniejszego przyczynku nie pozwalają na bliższe powoływanie się w nim na cenne wywody wymienionych Autorów. Dochodzenie kosztów procesu w świetle zasad małżeńskich ustrojów majątkowych omówił L. Stecki na łamach „Palestry” 1971, nr 5, s. 35 i nast.

jednak przyczynku nie pozwalają na omówienie odrębności istniejących w zakresie nieprocesowego postępowania cywilnego.³

W niniejszym opracowaniu wykorzystaliśmy także nie publikowane orzeczenia SN.

II. ZWROT CELOWYCH KOSZTÓW PROCESU

1. W ramach odpowiedzialności za wynik procesu zwrot niezbędnych kosztów postępowania obejmuje m. in. równowartość zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie (art. 98 § 2 k.p.c.). Chodzi tu tylko o zarobek strony, a nie jej pełnomocnika nie będącego adwokatem. Utracony przez takiego pełnomocnika zarobek nie podlega zwrotowi w ramach kosztów procesu, gdyż wymieniony przepis mówi w liczbie pojedynczej o „zarobku” jednej osoby, czyli strony, a poza tym przepisy k.p.c. normują stawiennictwo w sądzie strony, a nie jej pełnomocnika.⁴

2. Z mocy art. 98 § 2 k.p.c. strona może żądać zwrotu utraconego przez nią zarobku wskutek stawiennictwa w sądzie także wtedy, gdy nie została wezwana do osobistego stawiennictwa. Sąd zaś z urzędu obowiązany jest — nawet bez żądania strony działającej bez adwokata — orzec o zwrocie należnych jej kosztów procesu (art. 109 zdanie ostatnie k.p.c.). Jednakże suma utraconego zarobku takiej strony i kosztów jej przejazdów lub przejazdu jej pełnomocnika procesowego nie będącego adwokatem nie może przekroczyć wynagrodzenia jednego adwokata wykonującego zawód w siedzibie sądu procesowego (art. 98 § 2 *in fine* k.p.c.). Jeżeli suma tych kosztów jest wyższa od wskazanego wynagrodzenia, ich nadwyżka nie podlega zwrotowi, gdyż obejmuje niecelowe i niekonieczne wydatki na prowadzenie procesu, który taniej prowadziłyby fachowy adwokat w siedzibie sądu procesowego. Wprawdzie strona może ustawić swym pełnomocnikiem adwokata wykonującego zawód poza siedzibą tego sądu, jednakże koszty dojazdu do sądu procesowego takiego adwokata, jeżeli przewyższają koszty dojazdu z najbliższego zespołu adwokackiego czynnego w siedzibie lub okręgu sądu procesowego, nie podlegają zwrotowi na rzecz strony⁵ mimo ich uiszczenia zgodnie z obowiązującymi przepisami, albowiem omawiana nadwyżka tych kosztów nie wchodzi w zakres niezbędnych kosztów postępowania w rozumieniu art. 98 zdanie ostatnie k.p.c. Dodać należy, że sądem procesowym w rozumieniu tego przepisu jest nie tylko sąd pierwszej instancji, lecz również każdy sąd działający w ramach toczącego się postępowania, a więc także sąd wyższej instancji.

3. Z mocy art. 98 § 3 k.p.c. do niezbędnych kosztów postępowania strony reprezentowanej przez adwokata — oprócz kosztów sądowych i wydatków wywołanych nakazaniem przez sąd osobistym stawiennictwem strony — zalicza się określone obowiązującymi przepisami wynagrodze-

³ Por. w tym zakresie glosy B. Dobrzańskiego i K. Kołakowskiego, „Nowe Prawo” 1969, nr 9, s. 1431 i nast. oraz OSPiKA 1970, z. 9, poz. 192.

⁴ Tak też T. Bukowski w monografii wskazanej w przypisie 2 (s. 98, odsyłacz 33).

⁵ Por. wyrok SN z dnia 25.VIII.1967 r. I CR 61/67.

nie i wydatki jednego adwokata. Inne świadczenia strony na rzecz adwokata nie wchodzi tu w rachubę. Wymieniony przepis nie pozbawia jednak sądu możliwości przyznania stronie zwrotu — w ramach niezbędnych kosztów procesu — wynagrodzenia i wydatków dwóch lub kilku adwokatów, jeżeli np. jeden po drugim reprezentowali stronę wskutek trwałej choroby adwokata, skreślenia go z listy adwokatów itp.⁶

4. Artykuł 98 § 3 k.p.c. nie uzależnia wzrostu wynagrodzenia adwokata od „należytego” prowadzenia przez niego sprawy. Adwokat bowiem samodzielnie wykonuje swe czynności w ramach samorządu adwokackiego i dlatego sąd nie jest władny określać ich zakresu. Samo dopuszczenie adwokata do wykonywania zawodu stanowi dla strony gwarancję zwrotu taryfowych nakładów związanych z korzystaniem z pomocy adwokata, jeżeli stronie należy się od przeciwnika zwrot kosztów postępowania. Nie można przecież „karać” strony — przez pozbawienie jej zwrotu wydatków na adwokata — za to, że adwokat według oceny sądu nienależycie bronił jej praw. Ponadto sąd może sygnalizować organowi adwokatury o takich wyjątkowych wypadkach, nie jest jednak władny stosować względem strony majątkowych dolegliwości w tym zakresie. Dodać należy, że podjęte w piśmiennictwie próby wyczerpującego określenia „zwracalnych” i „niezwracalnych” kosztów procesu nie powiodły się,⁷ wobec czego podejmowanie ich w dziedzinie należności adwokackich jest niecelowe.

Z tych przyczyn odmienne orzecznictwo, które wychodziło z założenia, że adwokatowi nie należy się wynagrodzenie, jeżeli nie przygotował się do sprawy i prowadził ją nienależycie,⁸ słusznie zostało poniechane i nie utrzymało się w „ogniu” uzasadnionej krytyki.⁹ Krytyka ta odniosła pełny sukces, gdyż SN w uchwale z dnia 30.IX.1971 r. III CZP 60/71¹⁰ wyjaśnił, że jednostce gospodarki społecznej (j.g.u.), w imieniu której radca prawny podpisał pozew i złożył pełnomocnictwo, przysługuje wynagrodzenie za prowadzenie sprawy w wysokości przewidzianej w taryfie o wynagrodzeniu adwokatów; jeżeli radca prawny nie występował przed sądem i nie składał innych pism procesowych, może to mieć wpływ jedynie na wysokość wspomnianego wynagrodzenia. Wyjaśnienie to dotyczy odpowiednio adwokata nie będącego radcą prawnym j.g.u.

⁶ Por. W. Formański: Wynagrodzenie adwokackie jako element kosztów procesu — Długos, „Nowe Prawo” 1959, nr 10, s. 1237. Tak też T. Bukowski w monografii wskazanej wyżej w przypisie 2 (s. 100) z powołaniem się na austriackie piśmiennictwo.

⁷ Por. E. Schrutka, E. Rächtenstamm: Zivilprozessrecht, Monachium—Lipsk 1909, s. 122 i nast. oraz A. Baumbach: Zivilprozessordnung, Monachium—Berlin 1943, s. 154 (cyt. w monografii wskazanej wyżej w przypisie 2, s. 95).

⁸ Por. orzeczn. SN: z dnia 28.V.1960 r. II CR 182/60, OSPiKA 1961, z. 2, poz. 42; z dnia 6.IX.1952 r. C 1828/52, „Nowe Prawo” 1953, nr 8—9, s. 153; z dnia 29.IX.1960 r., OSPiKA 1961, z. 6, poz. 167.

⁹ Por. E. Wengerek: Glosa do orzeczn. SN z dnia 29.IX.1960 r., OSPiKA 1961, z. 6, poz. 167; Z. Krzemiński: Adwokat w orzecznictwie SN, „Palestra” 1963, nr 3, s. 14 i nast.; W. Siedlecki: Glosa do orzeczn. SN z dnia 1.XII.1955 r. IV CO 38/55, „Nowe Prawo” 1957, nr 5, s. 118 i nast. oraz „Państwo i Prawo” 1957, nr 12, s. 1077. Tak również B. Dobrzański w pracy zbiorowej: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, Warszawa 1969, s. 220 oraz T. Bukowski: op. cit., s. 95 i nast.

¹⁰ OSNCP 1972, nr 3, poz. 48.

5. W kwestii, czy adwokatowi, który w ramach swej działalności w zespole adwokackim prowadził i wygrał „własną” sprawę, przysługuje od przeciwnika wynagrodzenie adwokackie, istnieje rozbieżność poglądów. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16.VIII.1965 r. II PZ 29/63 przyznał takiemu adwokatowi wymienione wynagrodzenie. Rozstrzygnięcie to spotkało się z aprobatą w glosie M. Wilewskiego,¹¹ który wyjaśnił, że adwokat może dokonywać czynności prawnych z samym sobą, a zespół adwokacki może mu zlecić prowadzenie takiej sprawy. T. Bukowskiemu¹² „wydaje się, że adwokat zastępujący siebie samego we własnej sprawie ma prawo tylko do tych kosztów, jakie przysługują stronie działającej bez adwokata, w tym do równowartości utraconego zarobku w wysokości ustalonej stosownie do przepisów dekretu z 26.X.1950 r.”¹³ Natomiast zdaniem S. Grossa¹⁴ strona wygrywająca sprawę ma prawo jedynie do zwrotu poniesionych przez nią wydatków na prowadzenie sprawy, a takich wydatków adwokat jako strona nie ponosi; kierownik zaś zespołu adwokackiego, któremu adwokat jako członek zespołu powierzył prowadzenie swej „własnej” sprawy, nie może wyznaczyć tegoż adwokata do prowadzenia tej sprawy. Warto dodać, że S. Gross niesłusznie traktuje adwokata prowadzącego własną sprawę analogicznie do architekta, który sporządził projekt budowy własnego domu. Przecież architekt może nie budować sobie domu, ale adwokat, utrzymujący się ze swej praktyki, przez niezgodną z prawem odmowę uiszczenia należnego mu wynagrodzenia jest „zmuszony” do wytoczenia i prowadzenia procesu o wynagradzaną działalność zawodową służącą wymiarowi sprawiedliwości.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19.I.1968 r. I CR 410/67¹⁵ uznał, że samo wyznaczenie adwokata syndykiem masy upadłości nie uzasadnia przyznania mu wynagrodzenia adwokackiego w myśl art. 98 § 3 k.p.c., gdyż syndyk występuje w procesie jako strona.

III. ZWROT KOSZTÓW POSTĘPOWANIA ZWIĄZANYCH Z UDZIAŁEM PROKURATORA W SPRAWIE CYWILNEJ

Udział prokuratora w sprawie cywilnej nie uzasadnia przyznania zwrotu kosztów tego postępowania ani na rzecz Skarbu Państwa, ani od Skarbu Państwa (art. 13 § 2 i 106 k.p.c.).

¹¹ „Nowe Prawo” 1966, nr 9, s. 1147—1149.

¹² Por. T. Bukowski: op. cit., s. 104.

¹³ Chodzi o dekret z tej daty o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 49, poz. 455 z późniejszymi zmianami). Podobnie E. Wengerek i J. Sobkowski w „Przeglądzie orzecznictwa SN”, „Nowe Prawo” 1967, nr 5, s. 638 i „Nowe Prawo” 1970, nr 5, s. 717.

¹⁴ S. Gross: Glosa, „Nowe Prawo” 1966, nr 9, s. 1147—1149.

¹⁵ OSNCP 1968, nr 8—9, poz. 152. Omawiając to orzeczenie E. Wengerek i J. Sobkowski (Przegląd orzecznictwa SN, „Nowe Prawo” 1970, nr 5, s. 717) wypowiedzieli się za zaliczeniem do niezbędnych kosztów procesu wynagrodzenia w postaci równowartości zarobku utraconego wskutek stawiennictwa w sądzie, jeżeli adwokat wykaże, że na skutek tego stawiennictwa w sądzie nie mógł wystąpić jako pełnomocnik w innym procesie, w którym z tej przyczyny utracił wynagrodzenie adwokackie. Por. także „Przegląd orzecznictwa” E. Wengerek w „Nowym Prawie” 1967, nr 5, s. 668.

W świetle zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów SN w dniu 28.IV.1969 r. III CZP 111/68¹⁶ Skarbowi Państwa jako stronie procesu cywilnego przysługuje taryfowe wynagrodzenie adwokackie tylko wówczas, gdy jest on reprezentowany w sądowym postępowaniu przez właściwego radcę prawnego.

IV. ZWROT KOSZTÓW OBSŁUGI PRAWNEJ NALEŻNYCH JEDNOSTCE GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ (J.G.U.)

1. Zwrot kosztów postępowania sądowego należnych j.g.u. reprezentowanej przez radcę prawnego obejmuje także wynagrodzenie adwokata. Zwrot tej należności nie jest uzależniony od starannego wykonania przez radcę prawnego swych obowiązków w sądowym postępowaniu (por. wyżej ust. II pkt 4), a uchybienia radcy prawnego w tym względzie mogą mieć jedynie wpływ na określenie przez sąd wysokości omawianej należności. Byt tej należności zależy od wykazania, że osoba reprezentująca przed sądem j.g.u. jest adwokatem lub radcą prawnym tej jednostki albo organu nadrzędnego (art. 87 § 2 k.p.c.) bądź też substytutem o uprawnieniach, jakie przysługują radcy prawnemu (art. 91 pkt 3 k.p.c.). Wymienienie pozycji wpisu na listę radców prawnych może wystarczyć do wykazania tych uprawnień, nie stanowi jednak wyłącznego w tym zakresie dowodu. W razie wątpliwości na j.g.u. ciąży dowód, że osobie, która ją reprezentuje, przysługują uprawnienia radcy prawnego.¹⁷

2. W świetle uchwały SN z dnia 30.IX.1972 r. III PZP 30/72¹⁸ wynagrodzenie przewidziane dla radcy prawnego w § 6 uchwały nr 400 Rady Ministrów z dnia 10.XII.1963 r.¹⁹ podlega rocznej prekluzji (art. 473 k.z.), jeżeli stało się wymagalne przed zakończeniem umowy o pracę, w ramach której radca prawny zastępował j.g.u. w sądowym postępowaniu, zakończonym przyznaniem zwrotu kosztów tego zastępstwa. Natomiast część omawianego wynagrodzenia, która stała się wymagalna po ustaniu wymienionego stosunku pracy, przysługuje radcy prawnemu niezależnie od tego, czy został on zatrudniony w innym uspołecznionym zakładzie pracy w charakterze radcy prawnego i czy pobiera tam takie wynagrodzenie; maksymalną wysokość tej uzupełniającej należności oblicza się od zasadniczego wynagrodzenia pobieranego przez radcę prawnego przed ustaniem umownego stosunku prawnego.

¹⁶ OSNCP 1970, nr 5, poz. 74.

¹⁷ Por. postanowienie SN z dnia 15.XI.1967 r. III PZP 39/67 i II PZ 66/67, OSNCP 1968, nr 5, poz. 90 oraz „Państwo i Prawo” 1969, nr 6, s. 1122 z glosą E. Wengierka, który wykażal, że z art. 99 k.p.c. korzystają również organa władzy państwowej i inne j.g.u., w których nie obowiązuje wpis na listę radców prawnych. Por. także zastrzeżenia w tej materii W. Siedleckiego w „Państwie i Prawie” 1969, nr 2, s. 372.

¹⁸ OSNCP 1973, nr 3, poz. 41.

¹⁹ Mon. Pol. Nr 94, poz. 438.

Przytoczone wyjaśnienie powinno skłaniać do stabilności obsługi prawnej j.g.u., między innymi w celu unikania trudności w rozliczaniu należności byłego i aktualnego radcy prawnego z wymienionego wyżej tytułu.

3. W orzeczeniu z dnia 13.XI.1970 r. II CZ 193/70²⁰ SN wypowiedział pogląd, że j.g.u. tylko wtedy przysługuje zwrot omawianego „adwokackiego” wynagrodzenia, gdy była ona w postępowaniu przed sądem (albo przed państwowym biurem notarialnym) faktycznie reprezentowana przez radcę prawnego, który w jej imieniu działał; samo złożenie przez j.g.u. pełnomocnictwa udzielonego radcy prawnemu do działania w imieniu j.g.u. nie wystarcza do stwierdzenia, że reprezentował on przed sądem (albo przed państwowym biurem notarialnym) tę j.g.u.

Wymieniony pogląd wywołał słuszną krytykę ze strony Z. Krzemińskiego²¹, J. Sobkowskiego i E. Wengerka²² oraz T. Piątka²³. Z przyczyn podanych przez tych autorów uzasadniona jest uchwała SN z dnia 30.IX 1971 r. III PZP 60/71. W świetle tej uchwały, wbrew odmiennemu pogładowi W. Bobera²⁴, który nie wziął pod uwagę przekonywających argumentów J. Sobkowskiego i E. Wengerka, jednostce gospodarki uspołecznionej, w imieniu której radca prawny podpisał pozew i złożył pełnomocnictwo, przysługuje wynagrodzenie za prowadzenie sprawy w wysokości przewidzianej w taryfie adwokackiej. Stwierdzenie zaś, że radca prawny nie występował przed sądem i nie złożył innego pisma procesowego, może mieć wpływ jedynie na oznaczenie wysokości wymienionej należności.

4. W razie udzielenia przez radcę prawnego związku zawodowego, ustanowionego przez pracownika pełnomocnikiem procesowym w sprawie pracowniczej (art. 466 § 1 k.p.c.), substytucyjnego pełnomocnictwa adwokatowi, do podlegających zwrotowi niezbędnych kosztów takiego procesu zalicza się wynagrodzenie tego adwokata²⁵. Zdaniem E. Wengerka i J. Sobkowskiego²⁶ wymienionej tezy nie można rozszerzać na sytuację, w której pełnomocnik procesowy pracownika udzieli dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu, do czego upoważnia go art. 91 pkt 4 k.p.c., gdyż w skład kosztów procesu wchodzi koszty radcy prawnego w wysokości należnej według przepisów o wynagrodzeniu adwokatów tylko wtedy, gdy radca prawny reprezentuje j.g.u. (art. 99 k.p.c.). Koszty te się nie należą, gdy radca prawny reprezentuje organizację społeczną ludu pracującego nie prowadzącą działalności gospodarczej albo gdy reprezentuje pracownika jako przedstawiciel związku zawodowego.

²⁰ OSPIKA 1971, z. 7—8, poz. 144 z krytyczną glosą Z. Krzemińskiego.

²¹ OSPIKA 1971, z. 7—8, poz. 144.

²² J. Sobkowski, E. Wengerk: Przegląd orzecznictwa SN z zakresu postępowania cywilnego z 1971 r., „Nowe Prawo” 1972, nr 6, s. 960.

²³ OSPIKA 1972, z. 7—8, poz. 132 oraz glosa ogłoszona w „Nowym Prawie” 1972, nr 7—8, s. 123.

²⁴ OSPIKA 1972, z. 7—8, poz. 132.

²⁵ Por. uchwałę SN z dnia 25.VII.1968 r. III PZP 31/68, OSNCP 1969, nr 3, poz. 47.

²⁶ E. Wengerk i J. Sobkowski: Przegląd orzecznictwa SN (...), jw., „Nowe Prawo” 1970, nr 5, s. 717.

V. ROZSTRZYGNĘCIE O ZWROCIE KOSZTÓW POSTĘPOWANIA

1. Sąd powinien w sentencji orzeczenia kończącego sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.) zamieścić wyraźne rozstrzygnięcie²⁷ o zwrocie kosztów postępowania w postaci przyznania z tego tytułu oznaczonej kwoty stronie (uczestnikowi) od przeciwnika albo w postaci oddalenia wniosku strony (uczestnika) o przyznanie mu od przeciwnika zwrotu kosztów postępowania.

Nie wystarcza umieszczenie w sentencji orzeczenia wzmianki, że sąd kosztów procesu nie policza. Tak zredagowana wzmianka nie może być uważana za rozstrzygnięcie, gdyż nie wskazuje, czy dotyczy kosztów obu stron, czy tylko jednej z nich (której?) albo też czy chodzi o zniesienie kosztów procesu między stronami. Podobne wady ma używany niekiedy zwrot głoszący, że sąd „nie orzeka o kosztach procesu”. Jeżeli strona żądała zwrotu kosztów postępowania, może ona w takiej sytuacji żądać uzupełnienia orzeczenia sądu w tym względzie w myśl art. 351 i 361 k.p.c. Sąd powinien wówczas rozstrzygnąć ten wniosek postanowieniem i jeżeli uzna, że wnioskodawcy nie przysługuje zwrot kosztów procesu, to obowiązany jest oddalić wniosek o przyznanie ich zwrotu. Natomiast sąd nie może z tej przyczyny oddalić żądania uzupełnienia orzeczenia.

Każde orzeczenie o kosztach sądowych, chociażby nie uwzględniało w całości zgłoszonego w tej kwestii wniosku, zawiera w sobie domniemanie oddalenia wniosku w nie uwzględnionej części.²⁸ Dlatego zażalenie na orzeczenie o zwrocie kosztów procesu (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.) przysługuje także wtedy, gdy sąd pierwszej instancji przyznał tylko zwrot części żądanych kosztów procesu i nie oddalił żądania dotyczącego zwrotu pozostałych kosztów procesu objętych żądaniem.

2. Włożenie na jedną ze stron obowiązku zwrotu wszystkich kosztów postępowania mimo częściowego uwzględnienia żądań może być uzasadnione w myśl art. 100 k.p.c. w sprawie, w której obowiązujące przepisy nie wskazują ścisłego kryterium decydującego dla oznaczenia wysokości żądania.²⁹

3. Wzajemne zniesienie lub stosunkowe rozdzielnie kosztów postępowania może nastąpić w myśl art. 100 k.p.c. w sprawie, w której obie strony zgłosiły wnioski o przyznanie kosztów postępowania w taryfowej wysokości albo według złożonego ich spisu. Zniesienia bowiem można dokonać tylko wtedy, gdy jest co znosić. Jeżeli np. pozwany nie zgłosił — najpóźniej przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia (art. 109 k.p.c.) — żądania przyznania mu zwrotu kosztów procesu, natomiast powód takie żądanie zgłosił, to powodowi przysługuje zwrot kosztów w zakresie uwzględnionego powództwa i dlatego sąd nie może wówczas orzec ani o wzajemnym zniesieniu między stronami kosztów procesu, ani o ich stosunkowym rozdzieleniu.³⁰

²⁷ Postanowienie SN z dnia 15.II.1967 r. II CZ 144/66, OSNCP 1967, nr 7—8, poz. 144.

²⁸ Uchwała SN z dnia 11.VII.1972 r. III CZP 14/72, OSNCP 1972, nr 12, poz. 215.

²⁹ Por. postanowienie SN z dnia 10.III.1972 r. II CZ 6/72, „Gaz. Sąd.” nr 11/209 z dnia 1.VI.1972 r.

³⁰ Por. postanowienie SN z dnia 2.XII.1970 r. II PZ 53/70 i z dnia 14.XII.1972 r. I PZ 65/72.

Wzajemne zniesienie kosztów postępowania powinno stanowić wynik dokonanego rozrachunku kosztów w innym stopniu niż po połowie, gdy jedna ze stron poniosła znacznie wyższe koszty od przeciwnika. Toteż przy wzajemnym zniesieniu kosztów procesu sąd może obarczyć nie uiszczonymi opłatami sądowymi strony — w zależności od okoliczności — w innym stosunku niż po połowie. Por. w tej kwestii niżej ust. X (Koszty sądowe) pkt 3.

4. Wysokość żadanego wynagrodzenia adwokackiego podlegającego zwrotowi w ramach kosztów postępowania powinna być zgodna z taryfą adwokacką. Sąd nie może odmówić przyznania tego wynagrodzenia w wysokości uiszczonej lub umówionej z kierownikiem zespołu adwokackiego w ramach taryfy adwokackiej, jeżeli należność ta zostanie wykazana sądowi złożeniem spisu kosztów postępowania najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia o kosztach procesu (art. 109 k.p.c.). Złożony spis kosztów dotyczący wynagrodzenia adwokackiego powinien być poświadczony przez kierownika zespołu adwokackiego w sprawach, w których wysokość należności adwokackiej nie jest oznaczona stawką przewidzianą w taryfie adwokackiej (§ 6 ust. 3).³¹

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23.III.1972 r. II PZ 4/72³² wyjaśnił, że rozp. Min. Sprawiedliwości z dnia 21.XII.1967 r. w sprawie opłat za czynności zespołów adwokackich (podobnie jak i poprzednia taryfa adwokacka z 1961 r.) normuje należność za czynności nie związane z prowadzeniem sprawy odrębnie od należności za ogół czynności związanych z prowadzeniem danej sprawy. Przyznanie należności za ogół tych ostatnich czynności wyłącza pobranie opłaty za jednorazowe czynności wymienione w § 30 cyt. rozp. i — odwrotnie.

5. Z mocy art. 101 k.p.c. zwrot kosztów należy się pozwanemu pomimo uwzględnienia powodztwa, jeżeli nie dał on powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu. Obie te przesłanki muszą istnieć jednocześnie. Jednakże w świetle wyroku SN z dnia 1.X.1968 r. I PR 316/68 samo oświadczenie o uznaniu roszczeń bez jednoczesnej zapłaty lub zaofiarowania dłużnej sumy na wypadek uiszczenia należności dopiero po wyroku nie czyni zadość wymaganiom art. 101 k.p.c. i nie uzasadnia żądania pozwanego przyznania mu zwrotu kosztów procesu.³³ Pogląd ten zakwestionował J. Mokry (w głosie wskazanej w przypisie), a prócz tego spotkał się on także z krytyką E. Wengerka i J. Sobkowskiego.³⁴

6. Zasądzenie od strony przegrywającej zwrotu tylko części kosztów postępowania albo nieobciążenie jej tymi kosztami z mocy art. 102 k.p.c. może nastą-

³¹ Por. postanowienie SN z dnia 2.XII.1971 r. I PZ 66/71, OSNCP 1972, nr 5, poz. 97.

³² „Gazeta Sądowa” nr 17/215 z dnia 1.IX.1972 r.

³³ Por. wyrok SN z dnia 1.X.1968 r. I PR 316/68, OSNCP 1969, nr 6, poz. 114 oraz „Państwo i Prawo” 1970, nr 3—4, s. 613 i nast. z krytyczną glosą J. Mokrego.

³⁴ E. Wengerka, J. Sobkowski: Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, NP 1970, nr 5, s. 718.

pię tylko „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”. Orzecznictwo przy czynia się w niemałym stopniu do wyjaśnienia znaczenia tego zwrotu. I tak np. nieobciążenie kosztami procesu może dotyczyć spraw ze stosunku prawnego, który może być ukształtowany tylko wyrokiem, choćby zamiary stron były zgodne, jak np. w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa.³⁵ W postanowieniu z dnia 9.X.1967 r. I CR 81/67 Sąd Najwyższy nie obciążył PKO kosztami przegranego procesu a wytoczonego bez winy PKO przez spadkobiercę właściciela księżeczki oszczędnościowej o wypłacenie z niej sumy, której jednak nie mógł podjąć za okazaniem księżeczki, nie znając hasła³⁶, przed uzyskaniem orzeczenia sądu. W wyroku zaś z dnia 6.IV.1971 r. II PR 493/70 Sąd Najwyższy nie obciążył powoda kosztami postępowania rewizyjnego zakończonego obniżeniem kwoty zasądzonej w pierwszej instancji na skutek pomyłki sądu, do której powód się nie przychylił. Z kolei w postanowieniu z dnia 29.VII.1971 r. II CZ 123/71 Sąd Najwyższy nie obciążył dziecka, które doznało kalectwa w wyniku nie zawinionego działania funkcjonariusza państwowego podjętego w interesie społecznym, kosztami procesu odszkodowawczego przegranego względem tego funkcjonariusza, a wygranego na podstawie art. 419 k.c. w stosunku do Skarbu Państwa.

Często jest stosowany art. 102 k.p.c. w sprawach pracowniczych, np. w razie oddalenia — wyłącznie na skutek prekluzji³⁷ — powództwa wytoczonego przeciw uspołecznionemu zakładowi pracy, który korzystając ze stałej obsługi prawnej, nie poniósł osobnych wydatków w procesie. Również w procesie o wynagrodzenie za pracę oparte na przepisach układu zbiorowego pracy, odmiennie interpretowanych przez organy związku zawodowego i organy nadrzędne nad pozwanym uspołecznionym zakładem pracy, Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 27.IV.1971 r. I PZ 17/71³⁸ odmówił zakładowi pracy przyznania mu zwrotu kosztów procesu od pracownika, którego powództwo okazało się nieuzasadnione, wychodząc z założenia, że pracownik ma prawo w takiej sytuacji domagać się w postępowaniu sądowym wyjaśnienia swych żywotnych interesów dotyczących płacy. W opisanych wyżej sytuacjach sądy przypisywały znaczenie subiektywnemu przeświadczeniu o słuszności nie uwzględnionych roszczeń i o trudnej sytuacji majątkowej strony.

Natomiast w wyroku z dnia 10.IV.1967 r. II PR 420/66 Sąd Najwyższy stwierdził, że z dobrodziejstwa nieobciążenia kosztami przegranego procesu (ani z możliwości ograniczenia odszkodowania) nie korzysta pracownik skazany za dokonanie zaboru mienia społecznego, albowiem dokonując zaboru tego mienia na szkodę zakładu pracy działał on nie w charakterze „pracowniczym”, lecz jako szkodnik społeczny.

Skazanie pracownika za nieprawidłowe prowadzenie dokumentacji związanej z jego zatrudnieniem nie uzasadnia jednak odmowy przyznania mu od zakładu pracy, nie ponoszącemu szkody wskutek tego prze-

³⁵ Por. orzeczn. SN z dnia 25.III.1970 r. II CZ 14/70, OSNCP 1970, nr 11, poz. 211.

³⁶ OSNCP 1968, nr 4, poz. 72. Tezę zaaprobował A. O h a n o w i c z w głosie zamieszczonym w „Nowym Prawie” 1969, nr 7—8, s. 1326 i nast.

³⁷ Wyrok SN z dnia 5.XII.1967 r. III PRN 78/67, OSNCP 1968, nr 11, poz. 185.

³⁸ OSNCP 1971, nr 12, poz. 22. Orzeczenie to zaaprobował W. S z u b e r t w „Państwie i Prawie” 1973, nr 6, s. 135.

stępstwa, zwrotu kosztów procesu, w którym zakład pracy uzyskał zasądzenie od tego pracownika tylko nieznacznej części żądanej kwoty (art. 100 i 102 k.p.c.).³⁹

W postanowieniu z dnia 2.VII.1970 r. II PZ 31/70 Sąd Najwyższy uznał, że w procesie odszkodowawczym wytoczonym przeciw paserowi, od którego zasądono niespełna ósmą część żądanego odszkodowania, charakter rcszczenia i brak związania sądu wysokością żądania nie uzasadniają zniesienia kosztów procesu, natomiast uzasadniają przyznanie tylko części kosztów procesu w myśl art. 102 k.p.c.

W świetle postanowienia SN z dnia 28.VI.1966 r. I CR 372/65 oparte na art. 102 k.p.c. oddalenie wniosku o przyznanie zwrotu kosztów procesu powinno znaleźć wyraz w sentencji orzeczenia, a nie tylko w samym uzasadnieniu orzeczenia sądu.

7. Wzajemne zniesienie między stronami kosztów procesu następuje w razie zawarcia ugody, jeżeli strony nie postanowiły inaczej (art. 104 k.p.c.). W drodze analogii zniesienie kosztów procesu może nastąpić w razie umorzenia postępowania z przyczyn, które wyłączają uznanie którejkolwiek ze stron za przegrywającą proces. Z taką sytuacją mamy np. w procesie o wyłączenie mienia spod zabezpieczenia grożącej kary majątkowej lub grożącej odpowiedzialności odszkodowawczej, jeżeli na skutek upadku zabezpieczenia sąd umorzy postępowanie cywilne.⁴⁰

8. Rozstrzygnięcie o zwrocie kosztów postępowania incydentalnego. Obowiązek zwrotu kosztów procesu w myśl art. 98 k.p.c. zależy od wyniku całej sprawy, a nie od wyniku postępowania w poszczególnych instancjach. Stronie przegrywającej sprawę należy się od przeciwnika zwrot kosztów całego procesu, w tym także kosztów postępowania incydentalnego, chociażby nawet uległa w tym postępowaniu przeciwnikowi.⁴¹

Do incydentalnego postępowania należy m.in. zabezpieczające postępowanie. O kosztach z nim związanych sąd orzeka w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 745 § 1 k.p.c.), istnieje więc zakaz odrębnego orzekania w tym zakresie przed zakończeniem postępowania co do istoty sprawy. Z tego względu, rozstrzygając o żądaniach zgłoszonych w postępowaniu zabezpieczającym, sąd (pierwszej lub drugiej instancji) powinien pozostawić sądowi orzekającemu co do istoty sprawy rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego w orzeczeniu końcowym, bo również w zakresie tych kosztów decyduje wynik sprawy.⁴²

Postępowanie upominawcze nie jest postępowaniem incydentalnym, wobec czego sąd orzeka w tym postępowaniu też przed jego zakończeniem o zwrocie wynagrodzenia adwokackiego.⁴³

39 Postanowienie SN z dnia 12.IV.1973 r. II PZ 17/73.

40 Postanowienie SN z dnia 28.X.1968 r. I CR 89/66, OSNCP 1969, nr 6, poz. 116.

41 Por. M. Piekarski, M. Wilewski: Glosa do postanowienia SN z dnia 7.XI.1966 r. I PZ 66/66, „Nowe Prawo” 1968, nr 10, s. 1550 i nast.

42 Por. postanowienie SN z dnia 7.XI.1966 r. I PZ 66/66 (cyt. w poprzednim przypisie).

43 Por. uchwałę SN z dnia 11.VII.1969 r. III PZP 13/69, OSNCP 1969, nr 12, poz. 217.

9. Rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu biegłego. W świetle postanowienia SN z dnia 24.V.1973 r. II CZ 64/73 biegłemu należy się wynagrodzenie za pracę wykonaną przez niego na zlecenie sądu, który skorzystał z usług biegłego, nawet wtedy, gdy wedle oceny sądu opinia biegłego nie jest prawidłowa (art. 9 dekretu z dnia 26.X.1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym — Dz. U. Nr 49, poz. 445 z późn. zmianami). Podobnie — jak już zaznaczono o tym wyżej — przysługuje zwrot wynagrodzenia adwokackiego także wtedy, gdy zdaniem sądu adwokat albo radca prawny nie wykonał należycie swoich obowiązków (por. wyżej ust. II pkt 4 i ust. IV pkt 1). Dodać jednak należy, że z mocy § 1 ust. 2 zdanie 2 rozp. z dnia 3.IV.1963 r. w sprawie taryfy wynagrodzenia biegłych sądowych w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 20, poz. 107) wynagrodzenie biegłego księgowego podlega odpowiedniemu obniżeniu, w granicach nawet do 50%, w razie stwierdzenia w opinii tego biegłego wad zmniejszających jej przydatność.

Należności biegłych zalicza się do wydatków (art. 37 ust. 1 pkt 3 przep. o koszt. sąd.). Strona, która wniosła o zasięgnięcie opinii biegłego, obowiązana jest złożyć zaliczkę na pokrycie wydatków związanych z przeprowadzeniem dowodu. Jeżeli obie strony wniosły o przeprowadzenie tego dowodu, to sąd określi, w jakiej wysokości każda z nich powinna uiścić zaliczkę. Sąd oznacza wysokość zaliczki i termin jej złożenia (art. 38 ust. 1 i 2 przep. o koszt. sąd.). Strona całkowicie zwolniona od kosztów sądowych nie ponosi tych wydatków; wykłada je za nią Skarb Państwa (art. 112 § 1 k.p.c.).

Pomimo nieuiszczenia zaliczki sąd przeprowadzi dowód z opinii biegłego, jeżeli uzna to za konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 38 ust. 3 przep. o koszt. sąd.). Również i w tym wypadku Skarb Państwa wykłada tymczasowo wydatki na biegłego. Żaden przepis prawny nie upoważnia sądu do wstrzymania wypłaty wynagrodzenia należnego biegłemu do czasu złożenia przez stronę potrzebnej na ten cel kwoty.⁴⁴

Jeżeli po zakończeniu postępowania sądowego okaże się, że złożona zaliczka nie wystarcza na pokrycie wynagrodzenia biegłego, Skarb Państwa wykłada tymczasowo pozostałą kwotę należną biegłemu. Ponieważ nie uwzględniono tego wydatku w rozstrzygnięciu o kosztach postępowania, przeto sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji, orzeka odrębnym postanowieniem, która ze stron i w jakim stosunku obowiązana jest uiścić Skarbowi Państwa wyłożoną resztę wynagrodzenia biegłego w myśl art. 13 przep. o koszt. sąd. (por. postanowienie SN z dnia 7.VIII.1969 r. II CZ 76/69 — nie opublikowane).⁴⁵

Przy określaniu wysokości wynagrodzenia biegłego uwzględnia się nakład czasu poświęconego na poszukiwanie w piśmiennictwie potrzebnych danych.⁴⁶

⁴⁴ Por. postanowienie SN z dnia 18.VIII.1959 r. I CZ 82/59, OSN 1961, poz. 41.

⁴⁵ S. Rejman: Dowód z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym (wyd. ZPP pt.: Zaoczny kurs prawny dla biegłych w postępowaniu cywilnym), zeszyt nr 3, Wydawnictwo Prawnicze 1973, s. 34. Wysokość stawek wynagrodzeń rzeczoznawców za opracowanie ocen i opinii oraz zasady przyznawania tych wynagrodzeń w postępowaniu arbitrażowym określa zarządzenie Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 28.IV.1968 r. (Mon. Pol. Nr 19, poz. 124).

⁴⁶ Por. postanowienie SN z dnia 30.IV.1971 r. I CZ 65/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 223.

VI. ZWROT KOSZTÓW INTERWENCJI UBOCZNEJ

1. W myśl art. 107 k.p.c. sąd może przyznać interwenientowi ubocznemu zwrot kosztów interwencji od przeciwnika zobowiązanego do zwrotu kosztów.

Interwencja uboczna nie objęta współuczestnictwem jednolitym nie pociąga za sobą — w świetle przytoczonego przepisu — obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi strony, do której przystąpił. Jednakże sąd może przyznać od takiego interwenienta na rzecz przeciwnika wygrywającego sprawę zwrot kosztów wywołanych samoistnymi czynnościami procesowymi interwenienta, np. złożeniem uwzględnionej opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego.⁴⁷

2. W sprawie o odszkodowanie wskutek czynu niedozwolonego, między pozwanym Skarbem Państwa (art. 417 k.c.) a działającym po jego stronie w charakterze interwenienta ubocznego funkcjonariuszem, który wyrządził szkodę, nie istnieje stosunek interwencji ubocznej samoistnej. Wyrok bowiem uwzględniający powództwo może być wykonany przeciwko Państwu w ten sposób, że nie dotknie interwenienta ubocznego. Z tego względu interwencja ma tu charakter interwencji ubocznej niesamoistnej i nie stwarza podstawy do zasądzenia kosztów procesu od takiego interwenienta (postanowienie SN z dnia 8.VI.1973 r. II CZ 75/73).

3. Przyznanie od interwenienta ubocznego zwrotu kosztów procesu wywołanych jego samoistnymi czynnościami procesowymi (art. 107 k.p.c.) — podobnie jak zasądzenie od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego, po ich wysłuchaniu, zwrotu kosztów wywołanych ich rażącą winą — opiera się na zasadzie słuszności.⁴⁸

VII. ZWROT KOSZTÓW WSPÓŁUCZESTNICTWA W POSTĘPOWANIU SĄDOWYM

W postanowieniu z dnia 24.IX.1969 r. I CR 10/69⁴⁹ Sąd Najwyższy odmówił uczestnikowi procesu prawa do żądania od drugiego współuczestnika, występującego po tej samej stronie, zwrotu kosztów procesu wywołanych jego niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem (art. 103 § 1 k.p.c.). Zgodnie z wymienionym przepisem sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu takich kosztów niezależnie od wyniku sprawy. Przepis ten nie wskazuje jednak, komu sąd może przyznać zwrot takich kosztów wywołanych naruszeniem dyscypliny procesowej. Z tej przyczyny strona lub interwenient powinni takie wydatki zwrócić temu uczestnikowi, który z winy strony lub interwenienta poniósł takie koszty, chociażby współuczestnictwo między nimi zachodziło po jednej stronie.⁵⁰ Pamiętać jednak należy, że „niesumienne

47 Por. postanowienie SN z dnia 30.X.1959 r. 2 CR 741/50, OSPiKA 1958, poz. 221.

48 Por. postanowienie SN z dnia 1.VI.1965 r. I PZ 34/65, OSNCP 1966, nr 2, poz. 27.

49 CSNCP 1970, nr 7—8, poz. 133.

50 Tak M. Piekarski w głosie odmiennego orzeczenia SN z dnia 16.X.1965 r. I PZ 26/65, „Nowe Prawo” 1966, nr 5, s. 673—675.

lub oczywiście niewłaściwe postępowanie” dotyczy tu tylko postępowania sądowego (wyrok SN z dnia 25.VIII.1967 r. II PR 53/71)⁵¹.

VIII. KOSZTY POSTĘPOWANIA W SPRAWACH ROLNYCH

1. Umorzenie postępowania o eksmisję z gruntu, który stał się własnością rolników z mocy przepisów ustawy z dnia 26.X.1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250), pociąga za sobą umorzenie kosztów procesu, przyznanych w wyroku eksmisyjnym pozbawionym skutków prawnych z mocy wymienionej ustawy (uchwała SN z dnia 16.X.1972 r. III CZP 71/72).

2. W myśl art. 13 § 2 i 102 k.p.c. sąd — zgodnie z postanowieniem SN z dnia 19.II.1973 r. II CZ 29/73 — może nie obciążyć uczestników postępowania nieprocesowego i administracyjnego kosztami tego postępowania w sprawie, w której orzeka na podstawie ustawy z dnia 28.VI.1962 r. o przejęciu nieruchomości rolnej na własność Państwa za scalone zaległe należności (Dz. U. z 1969 r. Nr 17, poz. 130).

IX. WYGAŚNIĘCIE ROSZCZENIA O ZWROT KOSZTÓW PROCESU

Jeżeli strona oświadczyła przed sądem, że zrzeka się zwrotu kosztów procesu albo że nie żąda ich zwrotu, to po zamknięciu rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w danej instancji nie można się już uchylić od skutków prawnych takiego oświadczenia. Z chwilą bowiem zamknięcia tej rozprawy roszczenie o zwrot kosztów procesu za daną instancję — z mocy art. 109 k.p.c. — wygasło.⁵² Jeżeli zaś w drugiej instancji przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej uchylene zaskarżonego orzeczenia nie zgłoszono żądania zwrotu kosztów odwoławczych według norm przepisanych lub wymienionych w spisie tych kosztów, to sąd nie zamieszcza w swej uchylającej decyzji wzmianki o tym, że rozstrzygnięcie o zwrocie kosztów odwoławczych pozostawia sądowi pierwszej instancji.⁵³

X. KOSZTY SĄDOWE

1. Zwolnienie od kosztów sądowych. W świetle postanowienia SN z dnia 6.III.1973 r. II CZ 22/73 sąd pierwszej instancji nie może oddalić zgłoszonego w rewizji wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych tylko z tej przyczyny, że zdaniem tego sądu rewizja jest oczywiście bezzasadna (art. 116 § 2 k.p.c.), albowiem sąd pierwszej instancji uprawniony jest do oceny zasadności środka odwoławczego jedynie wtedy, gdy uwzględnia podniesiony w tym środku zarzut nieważności postępowania (art. 395 § 2 k.p.c.).

⁵¹ OSPIKA 1968, z. 6, poz. 120 z notką J.K. Tak samo orzekł SN w postanowieniu z dnia 27.VII.1971 r. II PZ 29/71, „Gaz. Sąd.” nr 24/198 z dnia 16.XII.1971 r.

⁵² Por. wyrok SN z dnia 6.IV.1971 r. II PR 41/71.

⁵³ Por. orzeczenie SN z dnia 28.XII.1972 r. II PO 36/72.

Przed rozpoznaniem wniosku strony wskazującej na niemożność uiszczenia należnej opłaty sądowej⁵⁴ lub żądającej rozłożenia jej na raty sąd nie ma prawa odrzucić pisma procesowego z powodu nienależytego lub spóźnionego wniesienia opłaty. Wprawdzie obowiązujące przepisy nie przewidują rozkładania opłat sądowych na raty, jednakże we wniosku o rozłożenie na raty mieści się żądanie zwolnienia (bodaj w części) od kosztów sądowych. Przed rozpoznaniem takiego żądania i przed zawiadomieniem strony o rozstrzygnięciu niedopuszczalne jest — w świetle postanowienia SN z dnia 14.I.1972 r. III CRN 448/71⁵⁵ — „odrzucenie” pisma procesowego jako nie opłaconego. To słuszne, nieformalistyczne wyjaśnienie oparł SN na art. 5 k.p.c. W myśl bowiem tego przepisu sąd powinien udzielić stronie występującej w sprawie bez adwokata potrzebnych wskazówek co do czynności procesowych oraz „pouczyć” ją o skutkach tych czynności i skutkach zaniedbań. W wymienionym orzeczeniu SN trafnie wskazał, że udzielenie częściowego zwolnienia od kosztów sądowych bez jednoczesnego rozstrzygnięcia żądania strony, by zwolnić ją całkowicie (a więc także w pozostałej części) od należnej opłaty (kosztów sądowych), nie jest zgodne z obowiązkami sądu wynikającymi z art. 5 k.p.c. Jednakże zacieśnienie przytoczonych wyżej wyjaśnień do sytuacji, w której strona występuje w sprawie bez adwokata, budzi zastrzeżenia, albowiem sąd także przed rozpoznaniem wniesionego przez adwokata żądania dotyczącego zwolnienia od kosztów sądowych nie może obciążyć strony następstwami nieuiszczenia opłaty sądowej. Ponadto częściowe zwolnienie od kosztów sądowych zawiera domyślne oddalenie wniosku o zwolnienie od pozostałych kosztów sądowych i podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia z przyczyn wskazanych niżej w ust. XII pkt 3.

2. Nie uiszczone opłaty sądowe, od których strona była zwolniona (art. 111 i 112 k.p.c.), nie wchodzą w skład kosztów procesu, a zatem nie podlegają „zwrotowi”. Rozliczenie ich odbywa się w ramach administracyjnoprawnego (finansowego) stosunku istniejącego między kredytującym te opłaty Skarbem Państwa a stroną. Przepisy art. 11 ust. 2 i 3 oraz art. 13 ustawy z dnia 13.VI.1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych odsyłają w tym względzie do odpowiedniego stosowania zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. W razie całkowitego przegrania procesu przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych Skarb Państwa już ich nie uzyska. Natomiast w razie bodaj częściowego wygrania przez tę stronę procesu sąd orzeka o ściągnięciu kredytowanych opłat od strony przegrywającej proces albo od zwolnionego od kosztów sądowych powoda z zasądzonego na jego rzecz roszczenia. Artykuły 11, 12 i 14 cyt. ustawy nie dają podstawy do ściągnięcia skredytowanych opłat sądowych od strony zwolnionej od kosztów sądowych z innego jej majątku niż z roszczenia zasądzonego lub stwierdzonego w ugodzie sądowej.

⁵⁴ Przesłanki zwolnienia od kosztów sądowych w ramach art. 111 § 1 k.p.c. są szeroko ujęte w licznych orzeczeniach SN, ogłoszonych np. w OSNCP: 1968, poz. 92, 156 i 217; 1969, poz. 6; 1970, poz. 11; 1971, poz. 52, 74, 91 i 181.

⁵⁵ OSP⁺KA 1972, z. 6, poz. 95.

Nie uiszczony wpis od oddalonej rewizji powoda zwolnionego od kosztów sądowych podlega ściągnięciu z roszczenia zasądzonego na jego rzecz wyrokiem sądu pierwszej instancji.⁵⁶

Według art. 11 ust. 2 cyt. ustawy o k.s. koszty sądowe nie obciążające przeciwnika można ściągnąć od strony, której czynności spowodowały ich powstanie, tylko z zasądzonego na jej rzecz roszczenia; odnosi się to nie tylko do powoda, ale również do pozwanego. Zasada ta dotyczy tylko tych kosztów sądowych, które spowodowała swą czynnością strona zwolniona od kosztów sądowych, natomiast nie odnosi się do kosztów sądowych wywołanych czynnością strony przeciwnej, również zwolnionej od kosztów sądowych i wygrywającej sprawę.⁵⁷ Wyjaśnienie to Sąd Najwyższy słusznie wywodził ze stosowania — z mocy art. 11 ust. 1 cyt. ustawy — do kosztów sądowych w omawianym zakresie zasad, jakie obowiązują przy zwrocie kosztów procesu.

3. Zniesienie przez sąd kosztów procesu stron nie pociąga za sobą konieczności rozłożenia na obie strony w równych częściach nie uiszczonych opłat sądowych ani obarczania nimi powoda. To zniesienie kosztów procesu stanowi bowiem wynik operacji obliczeniowej i może np. wynikać ze stosunkowego rozłożenia kosztów w innej proporcji niż po połowie. W myśl zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów SN z dnia 27.XI.1967 r. III CZP 114/66⁵⁸, przy wzajemnym zniesieniu kosztów procesu (art. 100 zdanie pierwsze k.p.c.) sąd może rozdzielić nie uiszczone opłaty sądowe między strony — zależnie od okoliczności — po połowie albo w innym stosunku.

4. Ściągnięcie nie uiszczonych opłat sądowych z roszczenia stwierdzonego ugodą sądową przewiduje § 7 ust. 3 rozp. Rady Ministrów z dnia 13.VI.1967 r. o określeniu wysokości opłat w sprawach cywilnych⁵⁹. Przepis ten nakazuje stosować do ściągnięcia tych opłat odpowiednio art. 12 cyt. ustawy o kosztach sądowych. W myśl tego przepisu w sprawie zakończonej ugodą nie uiszczone należne opłaty sądowe obciążają strony w równych częściach, chyba że uгода stanowi inaczej. W uchwale z dnia 22.XI.1968 r. III CZP 108/68⁶⁰ Sąd Najwyższy wyjaśnił, że wymieniony przepis nie ma zastosowania w sprawie zakończonej ugodą pozasądową.

5. Opłaty sądowe w sprawie wniesionej przez j.g.u. o naprawienie szkody wyrządzonej przez pracownika lub agenta zatrudnionego w handlu społecznym. W takim procesie j.g.u. uiszcza częściowy (obniżony) wpis od powództwa, sąd zaś w wyroku zasądzającym odszkodowanie orzeka o obciążeniu pozwanego obowiązkiem uzupełnienia wpisu. Mianowicie

⁵⁶ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 23.X.1964 r. III PO 27/63, OSNCP 1965, poz. 55.

⁵⁷ Wyrok SN z dnia 5.IV.1972 r. I CR 52/72, OSNCP 1972, nr 10, poz. 180.

⁵⁸ OSNCP 1968, nr 6, poz. 95.

⁵⁹ Dz. U. z 1967 r. Nr 24, poz. 111 ze zmianami: Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 120 i z 1973 r. Nr 21, poz. 119 (obow. od dnia 1.VI.1973 r.).

⁶⁰ OSNCP 1969, nr 11, poz. 190.

z mocy § 2 cyt. wyżej rozp. RM z dnia 13.VI.1967 r. o określeniu wysokości opłat w sprawach cywilnych pozwany — wskutek przegrania takiego procesu — obowiązany jest dodatkowo wpłacić tę część wpisu stosunkowego, której powodowa j.g.u. nie uiszcza z mocy wymienionego przepisu. Zwolnienie pozwanego od kosztów sądowych nie obejmuje zwolnienia od uzupełnienia tego wpisu, obliczonego od kwoty, która od niego została zasądzona. Różnica między pełnym wpisem a częściowym (ulgowym) wpisem od oddalonej części powództwa nie podlega ściągnięciu ani od powodowej j.g.u., ani od pozwanego. Nawet w razie wzajemnego zniesienia lub stosunkowego rozłożenia między stronami ich kosztów procesu sąd powinien orzec uzupełnienie przez pozwanego wpisu od zasądzonej od niego kwoty odszkodowania.

Jeżeli j.g.u. dochodzi naprawienia szkody, wyrządzonej jej przez pracownika lub agenta zatrudnionego w handlu uspołecznionym, w drodze postępowania nakazowego lub upominawczego, to uiszcza połowę pełnego wpisu w myśl § 9 cyt. wyżej rozporządzenia, co wyłącza stosowanie omówionego wyżej wpisu częściowego, jako bezprzedmiotowego.⁶¹ Zgodnie bowiem z uchwałą SN z dnia 26.VI.1973 r. III PZP 11/73 i z wyrokiem SN z dnia 30.VIII.1973 r. III PRN 39/73 w postępowaniu nakazowym, w którym j.g.u. dochodzi od pracownika lub agenta zatrudnionego w handlu uspołecznionym naprawienia wyrządzonej przez niego szkody, nie stosuje się § 2 ust. 1 cyt. wyżej rozp. przewidującego częściowy wpis.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8.V.1973 r. I PR 129/73 wyraził pogląd, że przewidziany w § 2 rozp. RM z dnia 13.VI.1967 r. wpis częściowy nie dotyczy rewizji. Wprawdzie powyższy przepis mówi tylko ogólnie o wpisie, nie ograniczając go wyłącznie do pozwu (co może *prima facie* sugerować, że częściowy wpis dotyczy wszystkich podlegających opłacie sądowej pism wnoszonych przez j.g.u. w omawianych tu sprawach), jednakże pogląd taki byłby nietrafny, ponieważ przepisu tego nie można stosować w oderwaniu od art. 37 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, na podstawie którego Rada Ministrów wydała cyt. wyżej rozporządzenie z dnia 13.VI.1967 r. w sprawie określenia wysokości wpisów. W przepisie tym Rada Ministrów została upoważniona m.in. do określenia, w jakich rodzajach spraw jednostki gospodarki uspołecznionej uiszczają przy wszczęciu postępowania wpis częściowy. Stosowanie wpisu częściowego zostało więc ograniczone do wpisu uiszczanego przy wszczęciu postępowania, a więc pobieranego od powództwa, a nie od rewizji, gdyż ta ostatnia powoduje kontynuowanie toczącego się postępowania, a nie wszczęcie procesu. Trzeba jednak dodać, że praktyka jest na ogół inna. Przyszłość wykaże, czy ulegnie ona zmianie.

6. Odstąpienie od obciążenia kosztami sądowymi strony, której czynność spowodowała ich powstanie, strony zastąpionej przez kuratora albo osoby, na której rzecz prokurator wytoczył powództwo lub zgłosił wniosek o wszczęcie postępowania, może być orzeczone

---

⁶¹ Dlatego wydaje się, że orzeczenie SN z dnia 11.III.1966 r. III CO 8/66 (OSNCP 1966, poz. 144), dotyczące stosowania wpisu częściowego w postępowaniu upominawczym, straciło aktualność.

przez sąd „w wypadkach szczególnie uzasadnionych” z mocy art. 11 ust. 3 cyt. ustawy o kosztach sądowych. Podobnie „w wypadkach szczególnie uzasadnionych” sąd może zasądzić od strony przegrywającej proces tylko część kosztów albo wcale jej nie obciążyć kosztami z mocy art. 102 k.p.c. Toteż często sąd stosuje razem oba wymienione przepisy i dlatego wyjaśnienia dotyczące wskazanej już wyżej i omówionej normy (por. wyżej ust. V pkt 6) mają także tutaj odpowiednie zastosowanie, a niżej przytoczone przykładowo sytuacje dotyczą także wykładni art. 102 k.p.c. W obu tych sytuacjach sądy przypisują znaczenie dochodzeniu oddalonych roszczeń w subiektywnym przeświadczeniu o ich słuszności.

Typowego przykładu dostarcza tu postanowienie z dnia 9.I.1970 r. II PZ 53/69, w którym SN odstąpił od obciążenia powoda wysoką opłatą sądową od oddalonego powództwa w sprawie, w której niezdolny do pracy inwalida, dotknięty chorobą zawodową, żądał od zakładu pracy wysokiego odszkodowania wskutek subiektywnego przeświadczenia, że z winy zakładu pracy utracił zdolność zarobkowania.

Sąd, odstępując od obciążenia strony opłatami, często akcentuje jej trudne położenie majątkowe oraz obciążenie strony obowiązkiem alimentacyjnym na rzecz rodziny. Np. w wyroku z dnia 10.I.1969 r. II CR 506/68⁶² Sąd Najwyższy odstąpił od obciążenia strony nie włożonymi na przeciwnika kosztami sądowymi ze względu na trudne warunki materialne tej strony, która otrzymała odszkodowanie z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia budynku; w orzeczeniu tym Sąd Najwyższy zaznaczył, że to odszkodowanie przeznaczone jest wyłącznie na odbudowę lub remont budynku. W wyroku zaś z dnia 16.IX.1969 r. II PR 319/69 Sąd Najwyższy odstąpił od obciążenia inwalidy kosztami sądowymi (nie podlegającymi ściągnięciu od przeciwnika), gdyż przegrał on proces wyłącznie na skutek przedawnienia roszczeń odszkodowawczych związanych z uciążliwą, nieuleczalną chorobą zawodową.

7. Sprawdzenie wartości przedmiotu sporu (art. 25 § 2 k.p.c.) może powodować uzupełnienie wpisu. Jeżeli — w celu uniknięcia dopłaty opłat sądowych — powód cofnie ze skutkiem prawnym pozew (w całości albo w części), to opłata sądowa wymierzona od sprawdzonej wartości przedmiotu sporu w zakresie objętym cofnięciem pozwu nie podlega ściągnięciu, ponieważ postępowanie w tymże zakresie skończyło się przed powstaniem przesłanek koniecznych do ządania uzupełnienia opłaty sądowej.⁶³

Rozpoznając zażalenie na orzeczenie co do obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, zwrotu lub odrzucenia pisma nie opłaconego należycie albo zwrotu opłaty lub zaliczki na pokrycie wydatków, sąd drugiej instancji nie jest władny zmienić wartości przedmiotu sporu ustalonej w postanowieniu sądu pierwszej instancji.⁶⁴

⁶² OSNCP 1969, nr 9, poz. 166.

⁶³ Por. orzecz. SN z dnia 27.II.1964 r. III CR 385/63, OSPiKA 1965, poz. 157 z aprobującą głosem W. Berutowicza.

⁶⁴ Por. uchwałę SN z dnia 24.V.1968 r. III CZP 31/68, OSNCP 1969, nr 5, poz. 87 oraz OSPiKA 1969, z. 5, poz. 100 z aprobującą głosem J. Krajewskiego. Odmienne M. Lisiewski, B. Dobrzański, Z. Resich, W. Siedlecki: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, Wyd. Prawn. 1969, s. 133 oraz E. Wengerek i J. Sobkowski: Przegląd orzecznictwa SN, „Nowe Prawo” 1970, nr 5, s. 716.

Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia wpisu powstał na skutek ustalenia przez sąd wyższej wartości przedmiotu zaskarżenia albo cofnięcia zwolnienia od kosztów sądowych lub uchylenia kurateli już po wysłaniu stronom odpisu rewizji (a w braku stron — po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia rewizyjnego), to wpis od rewizji podlega ściągnięciu w trybie art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 13.VI.1967 r. o kosztach sądowych.⁶⁵

8. Wymiar wpisu. Od powództwa o opróżnienie (wydanie) lokalu mieszkalnego będącego przedmiotem najmu pobiera się wpis stały, określony w § 15 cyt. rozp. RM z dnia 13.VI.1967 r. i wynoszący obecnie (od dnia 1.VI.1973 r.) kwotę 300 zł (Dz. U. z 1973 r. Nr 21, poz. 119).⁶⁶ Jednakże w sprawie o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego dotyczącego opróżnienia lokalu mieszkalnego pobiera się wpis stosunkowy.⁶⁷

Wysokość wpisu od rewizji nie zależy od rodzaju zaskarżonego wyroku, lecz od wartości przedmiotu sporu bez względu na to, czy zaskarżono rewizją wyrok wstępny, częściowy lub końcowy.⁶⁸

Od rewizji, którą strona zaskarżyła wyrok orzekający rozwód małżeństwa w części dotyczącej orzeczenia o kosztach utrzymania i wychowania małoletniego dziecka stron, pobiera się cały wpis.⁶⁹

Zgodnie z uchwałą SN z dnia 29.III.1972 r. III CZP 14/72⁷⁰ wezwanie do uiszczenia opłaty sądowej od rewizji wniesionej przez samą stronę powinno być doręczone jej pełnomocnikowi procesowemu.

Zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji dotyczące zwrotu kosztów postępowania podlega opłacie 1/5 wpisu obliczonego od wartości przedmiotu zaskarżenia.⁷¹

9. Koszty postępowania upominawczego. Stosownie do uchwały SN z dnia 13.VIII.1969 r. III PZP 21/69⁷², w postępowaniu upominawczym — po wniesieniu przez pozwanego sprzeciwu — powód obowiązany jest uiścić drugą połowę wpisu stosunkowego od pozwu (§ 10 ust. 2 rozp. RM o wpisach — Dz. U. z 1973 r. Nr 21, poz. 127). Z tego względu odmienne poglądy w tej kwestii straciły — w świetle wymienionego przepisu — aktualność.⁷³

W postępowaniu upominawczym wynagrodzenie adwokackie przewidziane za sporządzenie pozwu (§ 30 taryfy adw.) wynosi najmniej 120 zł. Nie stosuje się natomiast w tym postępowaniu § 16 taryfy adwokackiej, przewidującego wynagrodzenie w wysokości 70% za prowadzenie w po-

⁶⁵ Por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 26.X.1970 r. III PZP 7/70, OSNCP 1971, nr 4, poz. 62.

⁶⁶ Por. uchwałę SN z dnia 5.VII.1968 r. III CZP 55/68, OSNCP 1969, nr 7—8, poz. 123.

⁶⁷ Por. uchwałę SN z dnia 13.X.1971 r. III CZP 61/70, OSNCP 1972, nr 4, poz. 63.

⁶⁸ Postanowienie SN z dnia 4.II.1970 r. III PZP 49/69, OSNCP 1973, nr 7—8, poz. 130.

⁶⁹ Uchwała SN z dnia 19.IV.1971 r. III CZP 15/71, OSNCP 1971, nr 11, poz. 193. Por. także Z. Krzemieński: Koszty procesu rozwodowego, „Palestra” 1966, nr 10, s. 30.

⁷⁰ OSNCP 1972, nr 9, poz. 157.

⁷¹ Uchwała SN z dnia 11.VII.1972 r. III PZP 14/72, OSNCP 1973, nr 5, poz. 71.

⁷² OSNCP 1970, nr 2, poz. 26.

⁷³ W ten sposób glosa K. Kołakowskiego do powyższego orzeczenia SN, zamieszczona w „Nowym Prawie” 1971, nr 4, s. 632—636, stała się nieaktualna.

stępowaniu nakazowym sprawy w danej instancji (uchwała SN z dnia 11.VIII.1969 r. III PZP 13/69)⁷⁴.

10. Uiszczenie opłaty sądowej przelewem następuje w dniu przyjęcia przez bank przelewu wówczas, gdy istniało na rachunku bankowym pokrycie w tym dniu lub w terminie zakreślonym przez sąd do uiszczenia opłaty sądowej (orzecz. SN z dnia 27.I.1969 r. I PZ 76/68)⁷⁵.

Uiszczenie opłaty sądowej przez osobę pozbawioną wolności następuje w dacie złożenia przez nią odpowiedniej kwoty w administracji zakładu karnego w celu przekazania jej sądowi albo w dacie zgłoszenia wniosku o podjęcie w tym celu tej kwoty z depozytu, gdy istnieje pokrycie w sumach zdeponowanych (postan. SN z dnia 7.IX.1967 r. II CR 119/66)⁷⁶.

Uiszczenie przez adwokata wpisu stałego od rewizji po jej wniesieniu, ale przed upływem terminu do wniesienia rewizji, jest skuteczne (uchwała SN z dnia 25.IX.1970 r. III CZP 58/70)⁷⁷.

11. Trzyletnie przedawnienie roszczeń Skarbu Państwa o uiszczenie opłat sądowych (art. 25 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 13.VI.1967 r. o k.s.) rozpoczyna biec dopiero z dniem uprawomocnienia się rozstrzygnięcia o opłatach sądowych niezależnie od tego, czy jest ono zawarte w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 1 k.p.c.), czy też zostało wydane później już po zakończeniu postępowania w sprawie w myśl art. 13 cyt. ustawy. Tak właśnie orzekł SN w postanowieniu z dnia 6.V.1965 r. I PZ 15/65, które jednak nasuwa zastrzeżenia, gdyż cyt. art. 25 ust. 1 przewiduje liczenie okresu przedawnienia „od dnia, w którym koszty należało uiścić”⁷⁸.

XI. KOSZTY POSTĘPOWANIA Z REWIZJI NADZWYCZAJNEJ

Połączone Izby (Cywilna oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) SN podjęły w dniu 24.IV.1972 r. III PZP 8/72⁷⁹ uchwałę, że do postępowania z rewizji nadzwyczajnej nie mają zastosowania przepisy o obowiązku zwrotu kosztów procesu. Orzeczenie to ujednoliciło orzecznictwo, nie usuwa jednak rozbieżności poglądów w tej kwestii.⁸⁰ Wydaje się tu celowa ingerencja ustawodawcy w unormowanie kosztów związanych z wniesieniem rewizji nadzwyczajnej, zwłaszcza że unormowanie opłat od podań o wniesienie tej rewizji budzi zastrzeżenia, kształtuje w sposób nieprawidłowy pogląd na instytucję rewizji nadzwyczajnej i nie przyczynia się do właściwej w tych sprawach praktyki.⁸¹

⁷⁴ OSNCP 1959, nr 12, poz. 217.

⁷⁵ OSNCP 1969, nr 9, poz. 167.

⁷⁶ OSNCP 1968, nr 3, poz. 54 z glosą K. Kołakowskiego („Nowe Prawo” 1968, nr 5, s. 874).

⁷⁷ OSNCP 1971, nr 9, poz. 146.

⁷⁸ OSPiKA 1968, z. 10, poz. 205 ze słuszną glosą krytyczną J. Klimkiewicza i K. Stefaniaka, aprobowaną przez E. Wengerka i J. Sobkowskiego (Przeгляд orzecznictwa SN, „Nowe Prawo” 1970, nr 5, s. 720).

⁷⁹ OSNCP 1973, nr 5, poz. 71.

⁸⁰ Por. „Palestra”: 1967, nr 2, s. 44 i 45 oraz 1973 nr 9, s. 71.

⁸¹ Por. F. Rušek: Założenia i podstawy rewizji nadzwyczajnej, „Nowe Prawo” 1973, nr 9, s. 1237 i nast.

XII. ZAŻALENIE NA ORZECZENIE O KOSZTACH PROCESU

1. Sądy dość często nie uzasadniają należycie orzeczeń o kosztach procesu, poprzestając na odesłaniu w tej kwestii do przepisu k.p.c. wskazanego w uzasadnieniu orzeczenia. Niekiedy to wystarcza (np. w razie wygrania procesu — art. 98 § 1 k.p.c.), w razie jednak wzajemnego zniesienia lub stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu odesłane do art. 100 k.p.c. uchylbia art. 328 § 2 i 361 k.p.c., gdyż nie zawiera wskazania podstawy faktycznej rozrachunku (por. wyżej ust. IV pkt 2 i ust. X pkt 3). Uchybienia te mogą prowadzić do uchylenia zaskarżonego orzeczenia o kosztach sądowych⁸² w celu ponownego rozpoznania sprawy w tym zakresie, jeżeli materiał zawarty w aktach sprawy nie wystarcza do prawidłowego ostatecznego rozstrzygnięcia tej kwestii.

2. Jeżeli kilka osób przegrało sprawę uległszy w procesie w stopniu nierównym, to orzeczenie obarczające każdą z nich obowiązkiem zwrotu kosztów procesu powinno być zindywidualizowane, gdyż wysokość podlegających zwrotowi kosztów procesu zależy od tego, jak dalece każda z tych osób przegrała proces w stosunku do roszczenia przeciwnika, który częściowo tylko wygrał sprawę. Brak indywidualnego rozliczenia kosztów procesu bywa podstawą słusznych zażeń w razie globalnego objęcia orzeczeniem o kosztach procesu kilku osób, których nie łączy węzeł solidarności.

3. Sądy często przyznają zwrot kosztów procesu w kwocie niższej od żądanej bez jednoczesnego oddalenia nie uwzględnionego częściowo żądania. Powstała więc kwestia, czy strona ma żądać uzupełnienia (art. 351 i 361 k.p.c.) orzeczenia o kosztach procesu co do nie uwzględnionych żądań, czy też ma domagać się w zażaleniu przyznania jej pozostałych nie uwzględnionych kosztów procesu. Sąd Najwyższy, zgodnie z potrzebami życia i ekonomii procesowej, w uchwale z dnia 13.X.1971 r. III CZP 61/71⁸³ wyjaśnił, że zażalenie na orzeczenie o kosztach procesu przysługuje także wtedy, gdy sąd pierwszej instancji przyznał zwrot tylko części żądanych kosztów procesu i nie oddalił zarazem żądania przyznania pozostałych nie uwzględnionych kosztów procesu. Oddalenie bowiem tego żądania nastąpiło w takiej sytuacji w sposób domniemany.

W świetle cytowanej uchwały wniosek o uzupełnienie orzeczenia co do kosztów procesu jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy sąd wcale nie orzekł o tych kosztach. Natomiast w razie przyznania w orzeczeniu sądu zwrotu tylko części żądanych kosztów procesu stronie przysługuje zażalenie podlegające opłacie sądowej w wysokości 1/5 wpisu od sumy dodatkowo żądanej (nie uwzględnionej przez sąd pierwszej instancji) tytułem zwrotu kosztów procesu. Jeśli zaś strona to dodatkowe żądanie nazwie niewłaściwie wnioskiem o uzupełnienie orzeczenia o kosztach procesu, to mylne oznaczenie tego pisma procesowego, stanowiącego w istocie zażalenie, nie stanowi przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go we właści-

⁸² Postanowienie SN z dnia 4.II.1964 r. II PZ 5/66, OSNCP 1966, nr 7—8, poz. 137.

⁸³ OSNCP 1972, nr 12, poz. 215.

wym, tj. zażaleniowym trybie zgodnie z art. 130 § 1 zdanie ostatnie k.p.c. Z tej przyczyny sąd pierwszej instancji nie może oddalić takiego żądania strony (por. wyżej ust. VI).

4. Zażalenie na zarządzenie przewodniczącego co do obowiązku uiszczenia kosztów sądowych (art. 22 ust. 1 cyt. ustawy o kosztach sądowych) dotyczy opłat sądowych i wydatków (art. 2 cyt. ustawy), do których m.in. należy także wynagrodzenie biegłego. Dlatego wezwanie przez przewodniczącego do uiszczenia zaliczki na koszty biegłego opatrzone rygorem egzekucji w toku procesu może być zaskarżone zażaleniem zarówno co do zasady obciążenia żalącego się zaliczką jak i co do wysokości żądanej zaliczki (postanowienie SN z dnia 15.IX.1971 r. I CZ 141/71).⁸⁴

Por. także niżej ust. XIII.

XIII. KOSZTY POSTĘPOWANIA O NADANIE ORZECZENIU SĄDOWEMU KLAUZULI WYKONALNOŚCI

Stronie należy się zwrot wynagrodzenia adwokackiego związanego z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności (uchwała SN z dnia 6.VII.1970 r. III CZP 48/70)⁸⁵.

W świetle uchwały SN z dnia 2.V.1973 r. III PZP 7/73⁸⁶ rozstrzygnięcie o zwrocie kosztów związanych z nadaniem orzeczeniu klauzuli wykonalności zamieszcza się w treści tej klauzuli.

Orzeczenie sądu oddalające wniosek o zwrot tych kosztów powinno być uzasadnione. Termin do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu co do nadania lub kosztów nadania klauzuli wykonalności biegnie dla wierzyciela od daty wydania mu tytułu wykonawczego albo od daty postanowienia odmownego, a dla dłużnika — od daty doręczenia mu zawiadomienia o egzekucji (art. 795 k.p.c.). Również termin do złożenia wniosku o uzupełnienie rozstrzygnięcia o kosztach związanych z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności biegnie od daty wydania wierzycielowi tytułu wykonawczego.

XIV. KOSZTY ZWIĄZANE Z POWÓDZTWE M CYWILNYM I Z ZASĄDZENIEM ODSZKODOWANIA W PROCESIE KARNYM

Koszty te omówił ostatnio A. Rypiński na łamach „Nowego Prawa”.⁸⁷ Ze względu na zakreślone ramy niniejszego przyczynku odsyłamy Czytelników do wymienionego opracowania.

⁸⁴ Podobnie B. Budzyn (Koszty sądowe w sprawach cywilnych, Wyd. ZPP, Katowice 1968) dopuszcza to zażalenie niezależnie od tego, czy zaskarżone wezwanie zaopatrzone w rygor egzekucji lub w inny rygor (s. 50). Autor ten przewiduje również zażalenie na zarządzenie przewodniczącego co do wyłożonej przez Skarb Państwa kwoty na wydatki sądowe (s. 64).

⁸⁵ OSNCP 1971, nr 2, poz. 24 z glosą S. Garlickiego („Palestra” 1972, nr 1, s. 85—90). Tak również E. Wengerek: Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, 1970, s. 112 i nast. Ośmiennie orzeczenie SN z dnia 1.XII.1955 r. IV CO 38/55 („Nowe Prawo” 1957, nr 5, s. 118) straciło aktualność.

⁸⁶ „Prawo i Życie” nr 32/473 z dnia 4.XI.1973 r.

⁸⁷ Por. A. Rypiński: Koszty w procesie karnym, „Nowe Prawo” 1973, nr 5, s. 708—712.